

Tradicionalni i suvremeni oblici komunikacije između odgojitelja i roditelja

Hanich, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:330367>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

KATARINA HANICH

ZAVRŠNI RAD

**TRADICIONALNI I SUVREMENI
OBLICI KOMUNIKACIJE IZMEĐU
ODGOJITELJA I RODITELJA**

Petrinja, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Petrinja

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Katarina Hanich

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: TRADICIONALNI I SUVREMENI
OBLICI KOMUNIKACIJE IZMEĐU ODGOJITELJA I
RODITELJA**

MENTOR: prof. dr. sc. Anka Jurčević Lozančić

SUMENTOR: dr. sc. Edita Rogulj

Petrinja, rujan 2019.

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary	2
1. UVOD.....	3
2. KOMUNIKACIJA.....	4
3. ULOGE RODITELJA I ODGOJITELJA.....	7
3.1. Uloge i prava roditelja unutar odgojno-obrazovne ustanove	7
3.2. Uloge i prava odgojitelja unutar odgojno-obrazovne ustanove.....	9
4. OBLICI KOMUNIKACIJE IZMEĐU ODGOJITELJA I RODITELJA	11
5. TRADICIONALNI OBLICI KOMUNIKACIJE	12
5.1. Roditeljski sastanak	12
5.2. Individualni sastanak	14
5.3. Kutić za roditelje	15
5.4. Druženja s roditeljima i djecom	16
5.5. Radionice s djecom i roditeljima.....	16
6. SUVREMENI OBLICI KOMUNIKACIJE	18
6.1. Tekstualne poruke/SMS	19
6.2. Elektronička pošta/e-mail.....	19
6.3. Web stranica	20
6.4. Facebook	20
6.5. WhatsApp i Viber.....	22
6.6. Skype	22
7. NEGATIVNI ISHODI LOŠE KOMUNIKACIJE.....	24
8. UNAPREĐIVANJE KOMUNIKACIJE - ODGOJITELJI I RODITELJI ZAJEDNO.....	27
9. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	32
Izjava o samostalnoj izradi završnog rada	35

Sažetak

Nalazimo se u svijetu koji sve više pažnje pridaje kvaliteti komunikacije. Komunikacija sama po sebi ima veliki značaj u kvaliteti unutar odnosa jedne organizacije, ustanove te samih međuljudskih odnosa. Komunikacija unutar odgojno obrazovne ustanove za ranu i predškolsku dob, kao što je vrtić zahtijeva određeni stupanj kvalitete kako bi ustanova mogla dobro funkcionirati. Veliki dio ukupne komunikacije u vrtiću otpada između odgojitelja i roditelja. Unutar suvremenog pedagoškog pogleda na dijete odnosi između odgojitelja i roditelja imaju značajan utjecaj na djetetov cjelokupni razvoj. Teži se ostvarivanju boljih odnosa na relaciji odgojitelj-roditelj radi što kvalitetnijeg zajedničkog pristupa odgoju i obrazovanju djeteta. Više se pažnje pridaje kvaliteti komunikacije između roditelja i odgojitelja te se stvara potreba za građenjem odnosa koji se temelje na međusobnom poštovanju, otvorenosti, prihvaćanju te iskrenosti. Uvođenjem vrtića u nova suvremena shvaćanja djeteta mijenjaju se i sami oblici komunikacije i načini prenošenja informacija. Kod djelatnika unutar vrtića, promiče se prihvaćanje koncepta otvorenosti ustanove čime se i potiče otvorenost od strane roditelja. Mijenjaju se načini komunikacije koji omogućuju lakši pristup i bržu razmjenu informacija. Što je uzrokovala modernizacija i razvoj tehnologije koji nameću potrebu za razvojem novih komunikacijskih vještina. Kontinuiranim usavršavanjem i primjenom novih načina rada odgojitelji su spremni odgovoriti na izazove koje donosi suvremeni svijet. Jedan dio izazova čini izgradnja odnosa s roditeljima koji uvelike doprinose njihovom zajedničkom interesu, a to je dijete.

Ključne riječi: komunikacija, odgojitelj, roditelj, suvremeni pristup, tradicionalni pristup

Summary

We are in a world that is increasingly talking about the quality of communication. Communication itself is of great importance in quality within an organization, institutions or establishing relationships in interpersonal relations. Communication within early childhood education institutions, such as kindergarten, requires determining the higher degree of quality for the institution to function well. A great part of the communication within the kindergarten institution is conducted between educators and parents. Due to the modern pedagogical view of the child, it has been found that the relationships between the educator and the parent also have a great impact on the child's overall development. The goal is to achieve better parent-teacher relationships for the best common approach to the upbringing and education of the child. There is more talk about the quality of communication between parents and educators and also the need to build relationships based on mutual respect, openness, acceptance, and honesty. Introducing kindergarten into a new contemporary view of the child, communications and information transfer processes are also going through changes. Between kindergarten employees, there is an encouragement for accepting the concept of opening within institutions and also encouraging openness for parents. They are changing the way of communication, making it easier to access and accelerating the time of sharing information. Due to the modernization and development of technologies, it is necessary to develop and improve new communication skills. Continuously perfecting and using new ways of working educators are ready to respond to the challenges brought by the modern world. Part of the challenge is also building relationships with parents that greatly contribute to their common interest, which is the child.

Keywords: communication, educator, parent, contemporary approach, a traditional approach

1. UVOD

Uvođenjem nove paradigme djetinjstva mijenjaju se i odnosi između svih sudionika tog procesa. Promjene unutar percepcije djetinjstva i strukturom njegove okoline mijenjaju se i uloge roditelja. Roditelji uz ulogu roditeljstva, preuzimaju brojne različite uloge stoga traže razumijevanje za njihove individualne potrebe. Unutar samoga roditeljstva, odgojitelj ima značajnu ulogu te je stoga važno graditi međusobnu suradnju koja se temelji velikim dijelom na komunikaciji. Promjenama uzrokovanim društvenim, socijalnim i tehničkim razvojem, dolazi do promjene u komunikaciji općenito. Uvođenjem i razvijanjem nove tehnologije pristupi učenju te komunikaciji s drugim sudionicima su olakšani. Pedagoški stručnjaci, nizom istraživanja osvještavaju kako odgojitelji još uvijek nemaju dovoljno razvijene komunikacijske vještine te se treba krenuti s ojačavanjem kompetencija kojima će sami moći dalje učvrstiti odnose s roditeljima (Skočić Mihić, Blanuša Trošelj, Katić, 2013; Kostović-Vranješ, Ljubetić, 2008). Poticanjem cjeloživotnog učenja, odgojitelji putem samorefleksije uočavaju vlastite, jake i slabe strane koje zatim dodatno usavršavaju. Kao jedna od glavnih sastavnica rada u vrtiću i profesije odgojitelja je svakodnevna komunikacija s roditeljima. Teži se ostvarivanju kvalitetne komunikacije koja će doprinijeti prvenstveno djetetu te roditeljima i odgojiteljima. Komunikacija između odgojitelja i roditelja se sve češće odvija i putem različitih društvenih mreža čime se želi omogućiti jednostavniji pristup prenošenja informacija. Naravno, ne smije se zaboraviti i na klasične metode razgovora s roditeljima *licem u lice*, koje su sadržajno ostale iste samo se mijenjaju načini pristupa prenošenja sadržaja. Odgojitelji i roditelji žele ostvariti uspješnu suradnju, stoga je bitno stalno uključivati nove načine pristupa i uključivanja roditelja u organizaciju vrtića. Uspješno ostvarena i kvalitetna komunikacija zahtijeva mnogo rada i truda, praćenog obostranim interesom za sudjelovanjem u izgradnji odnosa. Produkt njihovog rada te konačni cilj bi trebalo biti zadovoljno dijete unutar svoje okoline te nit vodilja koja spaja odgojitelja i roditelja u izgradnji kvalitetnog partnerskog odnosa.

2. KOMUNIKACIJA

Komunikacija zbog svoje kompleksnosti nema jednu univerzalnu definiciju. Njezina interdisciplinarnost uzrok je različitih teorija i definicija komunikacije. Prema Tatković, Diković i Tatković (2016, str. 3) „Komunikacija je kompleksna aktivnost/problem i stoga danas nema jednoznačne definicije koja bi objedinjavala sve njezine fenomene i koju bi prihvatili svi koji se njome znanstveno ili praktično bave“. Anić (1994) komunikaciju definira kao pružanje i primanje usmenih ili pismenih informacija. Pridjev *komunikativan* označava osobu koja se lako ophodi s ljudima, koja je pristupačna, otvorena, razgovorljiva, lako shvatljiva, razumljiva i dostupna. „Komunikacija je predmet međusobnog djelovanja i ponašanja ljudi (Weaver, prema Čerepinko, 2012), također služi kao i preduvjet dobre suradnje i razumijevanja jer izravno utječe na međuljudske odnose, odnose ljudi u društvu i pojedinca s društvom. Stoga komunikacija nije samo vještina uspostavljanja odnosa već i preduvjet izgradnje socijalne kompetencije i integracije jedinice u društveno okruženje.“ (Tatković i sur., 2016, str. 4).

Za kvalitetnu komunikaciju pojedinac treba zadovoljiti određene preduvjete kako bi komunikacija bila što uspješnija. Prema Tatković i sur. (2016) „...se očekuje od svakog pojedinca da na osobnoj i profesionalnoj razini osposobi i trajno usavršava kvalitetu svoje komunikacije, odnosno svoju komunikacijsku kompetenciju.“ Kao preduvjete uspješne komunikacije Tatković i sur. (2016) su dali podjelu na: samopoštovanje i slika o sebi, otvorenost, ljubaznost i toplina te izbjegavanje stereotipa i predrasuda. Samopoštovanje i pozitivna slika o samome sebi osobama donose realan i optimističan pogled na svijet. U kojem su oni svjesni svojih pozitivnih osobina, čime lakše stupaju u konverzacije, iskreniji su, spremni na suradnju i iznošenju vlastitih ideja. Upravo se samopoštovanje i slika o sebi nadovezuje na sljedeći preduvjet uspješne komunikacije, a to je otvorenost. Otvorenost osobe u komunikaciji omogućava lakše i bolje sporazumijevanje što dovodi do kvalitetnijeg prenošenja željene informacije.

„Otvorenost znači govoriti o sebi, iznositi svoja mišljenja, reakcije. Određena doza otvorenosti je preduvjet dobre komunikacije. Veća otvorenost je povezana sa samopoštovanjem. Otvorenost se smatra profesionalnom ako je u službi pomaganja osobi. Otvorenost pomaže u postizanju bolje komunikacije sa sugovornikom (učenicom, osobom koja treba njega).“ (Tatković i sur., 2016, str. 12).

Ljubaznost i toplina sugovornika potiče na otvorenije, spontanije i slobodnije ponašanje čime se i postiže opuštenost u komunikaciji. Tatković i sur. (2016) ističu kako su ljubaznost i toplina važne pri prvom kontaktu te se one uglavnom ostvaruju putem neverbalne komunikacije. Izbjegavanje stereotipa i predrasuda važan je preduvjet kvalitetne komunikacije. Stvaranjem određene slike o sugovorniku može dovesti do diskriminacije te zanemarivanja sugovornika i njegova mišljenja čime se narušavaju njegove vlastite vrijednosti.

Jukić i Nadrljanski (2015, str 17.) navode sljedeće dimenzije komunikacije :

1. Sadržaj komunikacije je poruka ili informacija koji se želi nekome poslati
2. Forme ili oblici komunikacije:
 - Verbalna komunikacija
 - Neverbalna komunikacija
 - Interpersonalna komunikacija
 - Grupna komunikacija
 - Javna komunikacija
 - Masovna komunikacija
 - Aktivno slušanje
 - Telekomunikacija
 - Računalno posredovana komunikacija
3. Cilj komunikacije koji se očitava u namjernoj, svjesnoj i organiziranoj komunikaciji

Usvajanjem, te unapređivanjem vlastitih komunikacijskih, kompetencija postizemo jasno i točno prenošenje željenog sadržaja. Komunikacijske kompetencije odgojitelja unutar odnosa s roditeljima, prikazuju koliko se uspješno prenose sve željene informacije. Ukoliko roditelj jasno razumije poruku koju mu je prenio odgojitelj znači da je odgojitelj usvojio i odlično se koristi komunikacijskim vještinama.

Friedemann Schulz von Thun (opisano u Milanović i suradnici, 2014, str. 73) „naglašava da je naša komunikacija višedimenzionalna“ te pitanja koje bi se trebali zapitati pri razgovoru. Pitanjima se treba razmisliti kako jasno i razumljivo priopćiti nekome određene sadržaje, kako se načinom vlastite komunikacije stvaraju odnosi sa sugovornikom, što govornik govori o sebi dok se obraća sugovorniku te što on želi

postići od sugovornika. Milanović (2014) navodi kako nema poruke koja jasno i razumljivo priopćuje određene sadržaje i kako svakom porukom govornik prikazuje nešto o sebi. Osim o sebi, govornik prikazuje i odnos koji ima prema sugovorniku bilo verbalno ili tek pogledom, držanjem tijela, ekspresijama lica te tempom i bojom glasa). „Neverbalnim ponašanjem možemo izraziti naše emocije, stavove, osobine ličnosti. Pri verbalnim komunikacijama neverbalnim ponašanjem moguće je poticati ili mijenjati sadržaj tih komunikacija.“ (Jukić, Nadrljanski, 2015, str. 100).

3. ULOGE RODITELJA I ODGOJITELJA

Kroz djetinjstvo najveći doprinos u odrastanju djeteta imaju roditelji. Roditelji su djetetov prvi kontakt sa svijetom te ga upravo oni upoznaju s okolinom koja ga okružuje. Dijete koje polazi u vrtić upoznaje se s drugim odraslim osobama koje će mu pomoći u tome cilju, a to su odgojitelji. Roditelji i odgojitelji dobrom komunikacijom i kvalitetnom suradnjom ostvaruju zajednički određene ciljeve za dobrobit djeteta. Kao točka polazišta za ostvarivanje partnerstva i zajedničkih ciljeva može se naći i u kurikulumu vrtića koji objedinjuje sve što vrtić zagovara, a između ostalog teži razvoju kvalitetnih odnosa s roditeljima. U samom kurikulumu vrtića prihvaća se suvremeno shvaćanje djeteta propisano od strane Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO), (2014).

Za kvalitetan kurikulum vrtića potrebno je ostvarivanje odgovarajućih organizacijskih uvjeta koji se temelje na suvremenom shvaćanju djeteta (NKRPOO, 2014). Prihvaćanju djeteta kao cjelovitog bića, istraživača i aktivnog stvaratelja znanja, socijalnog subjekta sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom, kao aktivnog građanina zajednice te kreativnog bića sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima.

Kvalitetna i recipročna komunikacija prema Slunjski (2008), odgojiteljima i roditeljima omogućuje zajedničko razumijevanje djece koje nitko od jedne ili druge strane ne bi mogao ostvariti sam, bez uključenosti onoga drugoga. Milanović (2014) u odnosu između roditelja i odgojitelja opisuje dijete kao jedinog svjedoka, uloga odraslih u procesu njegovog odrastanja. Razlog tome je što odgojitelj nije izravni svjedok roditeljstva niti je roditelj nazočan u radu odgojitelja s djetetom da se uvjeri u sve dimenzije odgojiteljeve profesionalnosti.

3.1.Uloge i prava roditelja unutar odgojno-obrazovne ustanove

Percepcija roditelja o njihovu uključivanju u rad vrtića prema Ljubetić (2014) mijenjao se sukladno s novim znanjima i uvjerenjima o djetetu, njegovu razvoju i ulozi vrtića te ostalim čimbenicima koji su bitni za odgoj. Unutar tradicionalnog odgoja, uloga i prava roditelja su bila zanemarena. Autorica Ljubetić (2014) naziva

suradničkim odnosom vezu između roditelja i ustanove koji obilježava hijerarhija odnosa, pri čemu vrtić zauzima viši položaj u odnosu na roditelje. Suradničkim odnosom u kojem ustanova zauzima viši položaj u odnosu na roditelje, rezultira rješavanjem *problema vrtića*, a obitelj nosi zadatak rješavanja tih problema. Obitelji koje ne pokazuju interes za suradnju s vrtićem se prihvaća te se ne traže inovativna rješenja kojima bi uključili obitelji. Ljubetić (2014) objašnjava da obitelji u suradničkom odnosu dolaze u ustanovu po pozivu i u određeno vrijeme čime je i sama komunikacija rijetka i površna te se samo javlja ako dođe do teškoća u djetetovom ponašanju. Otkrivanjem novih pedagoških teorija te same koncepcije djeteta, teži se jačanju odnosa i stvaranju kvalitetnije interakcije između roditelja i odgojitelja. Pod terminom partnerstva Ljubetić (2014) objašnjava kvalitetnije odnose koji kao polazišnu točku stavljaju dijete te njegove potrebe.

„U partnerskom odnosu, obitelj i ustanova smještaju dijete, njegovu dobrobit, potrebe i kapacitete u centar pozornosti obiju strana koje imaju iste interese, ciljeve i zadaće. Štoviše njihova opredijeljenost je pružanje maksimalne potpore jednih drugima s ciljem dosizanja onih ciljeva koji su u djetetovu najboljem interesu.“ (Ljubetić, 2014, str. 6).

Uvođenjem novog pristupa i stavljanjem vrtića kao zajednice koja uči roditelji dobivaju na značaju.

„U vrtiću – zajednici koja uči roditelji su nezaobilazni partneri (zajedničkog) stvaranja cjelovitih razumijevanja i znanja odraslih o djeci. Oni su ravnopravni sudionici odgoja i obrazovanja djece te glavni saveznici odgajatelja u ostvarenju kvalitete cjelokupnog vrtićkog življenja.“ (Slunjski, 2008, str. 209).

Razmatrajući nove uloge koje nosi današnja uloga roditeljstva mijenjaju se definicije obitelji. Maleš, Milanović i Stričević (2003) obitelj definiraju kao odgojnu zajednicu roditelja i djece temeljenoj na međusobnom uvažavanju i emocionalnim vezama, koju karakterizira zajedničko stanovanje i ekonomska kooperacija njezinih članova. Jurčević Lozančić (2011) u svome radu razmatra koje su to nove uloge obitelji s obzirom na stanje društva, danas, te promjene koje se događaju.

„Govoreći o suvremenoj obitelji nikako ne treba zaboraviti da se u nizu promjena u procesu obiteljske strukture, primjećuju i pozitivne promjene u odnosima roditelja i djece: dijete je ravnopravni član koji od obitelji dobiva određene ideje, temeljna pravila ponašanja, ali ima pravo i na vlastito izražavanje i djelovanje. Nadalje, živeći uz majku i oca djetetu je omogućeno zadovoljavanje osnovnih tjelesnih, egzistencijalnih, psiholoških potreba i stalnim osjećajem uspjeha i postignuća. To znači da naglašena orijentacija prema komunikaciji unutar suvremene obitelji, brizi za dijete i kvalitetnije životne sadržaje dovodi do kvalitetnije skrbi za dijete.“ (Jurčević Lozančić, 2011, str. 141).

Unutar današnjih struktura obitelji Jurčević Lozančić (2011) ističe kako ima sve manje članova, ali se sve više pažnje posvećuje djetetovim potrebama, njegovom odgoju te i samim odnosima unutar obitelji. Temeljna zadaća obitelji ostaje ista, a to je pružiti djetetu ljubav, sigurnost i zaštitu. Unatoč svim promjenama obitelj je i dalje zajednica vrijednosnog usmjerenja, što znači da je njezina moralna zadaća i dalje značajna, kako u životu pojedinih članova obitelji tako i kao dio zdravog i stabilnog društva.

3.2. Uloge i prava odgojitelja unutar odgojno-obrazovne ustanove

Napornim trudom teoretičara i praktičara zanimanje odgojitelja dobiva na značaju čime su doprinijeli u odmaku od razmišljanja kako samo *tete* čuvaju djecu i igraju se s njima. Naravno, nije oduvijek praksa zagovarala integrirani pristup djetetu, kroz prošlost su odgojitelji također prolazili kroz transformacije. Petrović-Sočo (2009) prikazuje kako se odgojno-obrazovni proces u sklopu tradicionalnog načina odgoja odvijao prema pravilima koje je u velikoj mjeri određivao propisani kurikulum. Preostala pravila zajedničkog življenja donosio je odgojitelj mimo djece što je dovodilo do oscilacije u krajnostima unutar ozračja vrtića. Ozračje vrtića odvijalo se u potpunoj tišini i poslušnosti ili kao impulzivna, izrazita buka kada nije bilo organizirano vrijeme istodobnog poučavanja sve djece.

„Odgojitelj je godinu dana unaprijed isplanirao odgojno-obrazovne sadržaje koje je dijelio po mjesecima i danima i provodio ih s djecom kao pripremljene, metodički oblikovane, fragmentirane i izolirane “porcije” znanja, odabrane prema nekom zamišljenom, prosječnom djetetu. U radu je koristio strategije učenja napamet (ne tiče ga se dječje razumijevanje određenih pojmova), vjerovao je u vanjske nagrade i pohvale, te kazne, a s roditeljima je surađivao najviše u pogledu razvijenosti akademskih vještina djeteta u godini prije polaska u školu.“ (Petrović-Sočo, 2009, str. 125).

Uloga suvremenog odgojitelja, u današnje vrijeme puna je izazova, jedan od njih je izgrađivanje odnosa. Jedan od glavnih preduvjeta ostvarivanja partnerskog odnosa su kompetencije odgojitelja (Maglov, 2015). Odgojitelji trebaju biti usmjereni prema kontinuiranom učenju i napredovanju čime se unapređuje odgojno-obrazovna praksa te suradnja s roditeljima. Kako djeca, tako i roditelji imaju specifične potrebe, a uloga odgojitelja je da pronađe modalitete suradnje koji će ih zadovoljiti (Maglov, 2015).

„Stručno usavršavanje je pravo, ali i osobna profesionalna odgovornost svakog odgojno - obrazovnog radnika. Kontinuirano usavršavanje odgojitelja, kojem ustanova to omogućuje, postaje intrinzično i ekstrinzično motiviran. Samim time dobro se snalazi u promjenama (profesionalno reagira, istražuje i propituje teoriju u praksi). Na taj način lakše postiže i svoje profesionalne ciljeve. Uz postojeću motiviranost, kreativnost, inovativnost i

kontinuirano stručno usavršavanje, on lakše vrednuje i samovrednuje.“ (Tišljarić, 2017, str. 322-323).

Odgojitelj u partnerskom odnosu osim znanja i vještina iz pojedinih znanstvenih i stručnih područja mora ovladati nizom instrumentalnih, interpersonalnih i sistemskih vještina. Neke od tih vještina su: prijenos osnovnog znanja u praksi, spremnost na timski rad, međuljudske vještine, sposobnost rada u interdisciplinarnom timu, sposobnost komuniciranja s nestručnjacima (u tom području) te razumijevanje kultura i običaja (drugih zemalja) (Davidović-Mušica i sur, citirano u Ljubetić, 2014, str. 107).

Ovladavanjem vještina koje su potrebne za uspješnu komunikaciju omogućava se otvorenost u iskazivanju onoga što roditelj osjeća i misli (Milanović, 2014). Pridavanje važnosti onome što nam je osoba prenijela, kako smo je čuli, vidjeli, pročitali i razumjeli. Kako dajemo interes za pojedinosti u vezi iskaza, tražimo pojašnjenje i dajemo informacije kako smo doživjeli, percipirali i razumjeli što nam je rečeno. Odgovarajuće djelovanje slijedi nakon što su iznesene potrebe i problemi osobe kojoj se pruža potpora ili s kojom surađujemo. Milanović (2014) napominje kako odgovarajuće djelovanje ne podrazumijeva ostvarenje svega što roditelj želi. Odnosno, to se može očitavati u pomoći roditelju i učiniti sve što je moguće radi rješavanja problema i postizanja cilja, a u nekim situacijama objasniti roditelju da mu ne možemo pomoći i uputiti ga onamo gdje će mu pomoć biti pružena. Odgojitelj u određenim situacijama može odbiti zahtjeve roditelja, ukoliko smatra da to može povrijediti druge, ugroziti odgojitelja ili onoga kome se treba pružiti pomoć. Pravo odgojitelja je odbiti pomoć, ali taj postupak mora argumentirati činjenicama, stavovima i upozorenjima na moguće posljedice.

4. OBLICI KOMUNIKACIJE IZMEĐU ODGOJITELJA I RODITELJA

Komunikacija unutar vrtića između roditelja i odgojitelja zahtijeva obostrano razumijevanje svih sudionika komunikacijskog procesa. Komunikacija se ne bi trebala realizirati samo u periodu dolaska ili odlaska u vrtić te tijekom roditeljskih sastanaka. U komunikaciji između roditelja i odgojitelja obje strane imaju određene uloge kojih bi se trebale pridržavati. Od odgojitelja se zahtijeva da održi određenu dozu profesionalizma, no ne smije se zbog svojeg stručnog znanja nametati roditelju kao superiornija osoba.

Promatrajući ulogu odgojitelja kao menadžera, a roditelja kao zaposlenika, Jukić i Nadrljanski (2015) navode kako je menadžer taj koji inicira komunikaciju sa zaposlenicima, traži njihovo mišljenje, uključuje ih u proces odlučivanja, identifikacije i dijagnoze problema te njegovog rješenja. Jukić i Nadrljanski (2015) zagovaraju odbacivanje klasičnog način komunikacije u kojoj dominantnu ulogu ima naredba od strane nadređenih te izvještaj od strane podređenih. Takav način komunikacije možemo poistovjetiti s terminom suradnje između odgojitelja i roditelja koji opisuje Ljubetić (2014). Unutar takve vrste komunikacije nije bilo razmjene mišljenja, ideja, i stavova bez obzira na njihovu poziciju.

Komunikacija između roditelja i odgojitelja se odvija individualno, ali i grupno. Načini komunikacije su razni, mogu se odvijati uživo razgovorom, tijekom roditeljskog ili individualnog sastanka, putem društvenih mreža, korištenja web stranica ili elektroničke pošte, te pisanim putem u kutiću za roditelje i telefonom. Različitost informacija također zahtijeva i različite oblike priopćavanja informacija. Ljubetić (2013) navodi kako će za predstavljanje nekoga obrazovnog sadržaja biti primjerenije putem brošure dok će drugi puta biti korisnija obrazovna radionica ili tematski roditeljski sastanak.

Jurčević Lozančić i Basta (2017) navode kako za kvalitetnu suradnju ne postoje glavna rješenja koja su unaprijed planirana, već načela i smjernice po kojima se treba voditi u stvaranju preduvjeta za poboljšanje tijeka i rezultata suradnje. Preduvjeti za ostvarivanje kvalitetnog partnerskog odnosa su međusobno poštovanje, odgovornost te želja, energija i vrijeme sudionika uloženi u ostvarenje postavljenog cilja.

5. TRADICIONALNI OBLICI KOMUNIKACIJE

5.1. Roditeljski sastanak

Roditeljski sastanak je grupni oblik suradnje odgojitelja ili stručnih djelatnika s roditeljima. Različiti autori daju različite podjele roditeljskih sastanaka. Tako prema Milanović (2014) roditeljski sastanak može biti predavačkog tipa, oglednog tipa, organizirani radi druženja djece i odraslih te sastanci komunikacijskog tipa. Svrha roditeljskog sastanka je okupiti što više roditelja kako bi obradili određenu temu za koju odgojitelji smatraju kako je bitna za roditelje te u konačnici i za djecu. Ljubetić (2013) navodi samo neke od oblika koji čine partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovne ustanove: informativni roditeljski sastanak, tematski roditeljski sastanak, kreativne radionice obrazovne radionice te otvoreni tjedan. Obzirom na vrstu roditeljskog sastanka moguće je uključiti djecu čime se razvija suradnja djece, roditelja i odgojitelja. Organizacija roditeljskog sastanka zahtijeva kvalitetnu pripremu i temeljito planiranje. Osim samog roditeljskog sastanka Ljubetić (2013) pozornost obraća na sami način poziva roditelja na sastanak, rukopis treba biti čitljiv i uredan, gramatički ispravan, ističe važnost izgleda samog dopisa te važnost navođenja svih ključnih pojmova i samu personaliziranost poziva. Važno je stvaranje ugodnog ozračja u prostoru održavanja roditeljskog sastanka. Kako bi se postiglo ugodno ozračje bitno je pripremiti prostoriju, stolice složiti u krug, radi bolje preglednosti i međusobne komunikacije, kvalitetnu pripremu materijala te detaljnu razradu teme koja će se obrađivati i kako što kvalitetnije je prikazati roditeljima (Ljubetić, 2013; Milanović, 2014). Kod pripremanja prostora za prijem roditelja, Ljubetić (2013) pozornost pridaje osvjetljenju te temperaturi sobe, osim rasporeda stolica pažnju treba obratiti i na njihovu primjerenost zbog korištenja malih stolica u sobama vrtića. Provjeriti funkcionalnosti tehničkih pomagala te uređenje roditeljskog kutića i panoa ako je potrebno. Bitno je i roditelje dočekati u prostoriji nekoliko minuta prije početka sastanka te se pridržavati dogovorenog vremena i plana rada.

Roditeljski sastanci predavačkog tipa prema Milanović (2014) u vrtiću se organiziraju zbog prenošenja informacije roditeljima o posebnostima unutar ranog i predškolskog odgoja ili o nekim bitnim obilježjima razvoja djeteta u ranoj i predškolskoj dobi. Uz odgojitelje kao nositelje kurikuluma skupine, različiti stručnjaci

mogu biti gosti predavači kako bi se roditeljima prezentirala interdisciplinarnost odgoja. Prema dosadašnjim iskustvima Milanović (2014) ukazuje na osjećaj nelagode odgojitelja u ulozi predavača takve vrste sastanka. Roditelji se odazivaju na takve vrste sastanaka više zbog određene dužnosti prisustvovanja takvom sastanku nego iz zainteresiranosti o samoj temi.

Roditeljski sastanci oglednog tipa prema Milanović (2014) imaju cilj demonstracije metoda i sadržaja odgojiteljevog rada te djetetovih reakcija proizašlih iz rada odgojitelja. Odgojitelji u pripremanju takvih vrsta sastanaka se osjećaju sigurnije i samouvjerenije jer prenose roditeljima upravo ono što najbolje znaju, a to je rad s djecom. Za razliku od roditeljskog sastanka predavačkog tipa Milanović (2014) navodi kako su roditelji za sastanke oglednog tipa pokazali više motivacije. Razlog tome je što imaju priliku vidjeti vlastitu djecu te odgojitelja u situacijama kojima oni nisu prisustvovali te stvaraju sliku o tome što se događa u vrtiću. Informativnim sastancima se žele prikazati budući ciljevi, neki od planova i programa unutar vrtića.

Organizirani susreti s roditeljima sa ciljem druženja djece i odraslih prema Milanović (2014) su već dio vrtićke tradicije te su i vrlo popularni. Odgojitelji se također osjećaju sigurnije u organiziranju takvih vrsta sastanka. Roditeljski sastanci u kojima se druže djeca i roditelji često se organiziraju povodom nekih posebnih događaja te se također pretvaraju u svojevrsne male svečanosti kojima se obilježavaju planirani događaji. Većinom je opuštenija atmosfera te se roditelji rado odazivaju.

Roditeljski sastanci komunikacijskog tipa prema Milanović (2014) se organiziraju u svrhu razmjene misli, stavova i iskustva roditelja. Komunikacijskim sastancima se želi roditelje potaknuti na teme koje su aktualne te su važne za djetetov razvoj i same roditelje. Milanović (2014) navodi kako se većina sastanaka održava komunikacijskim umjesto predavačkim tipom što i dovodi do stvaranja ugodnijeg okruženja, diskusije i radionica. Ovakva vrsta sastanka doprinosi stvaranju kvalitetnijeg i kompetentnog roditelja koji zadovoljava potrebu za razgovorom o temama: aktualnog razvoja svojega djeteta, vlastitoj roditeljskoj ulozi, ulozi vrtića, razmjenom iskustva te davanju i primanju savjeta, te saznanju o novim pristupima odgoju djeteta (Milanović, 2014).

Tijekom roditeljskog sastanka je uočljivo kako se mijenja i struktura sastanka, kako nije više cilj samo prikazati roditeljima određenu temu bez obzira jesu li oni to

shvatili ili ne. Sve više se uvode različite aktivnosti, diskusije koje traže pozornost od roditelja i izražavanje njihovog mišljenja te sudjelovanje čime se i vidi pomak u komunikaciji.

5.2. Individualni sastanak

Individualni sastanak za cilj ima organiziranje razgovora roditelja s odgojiteljima, po potrebi i sa stručnim suradnicima. Individualnim sastankom roditelji imaju mogućnost detaljnijeg uvida u djetetov razvoj te možda drugačiji rad djeteta od onoga na što je navikao kod kuće. Vrtići određuju koliko će se često provoditi individualni sastanci. Milanović (2014) ističe važnost vođenja individualnih sastanaka s roditeljima iako ne postoji određena poteškoća ili problem.

„Odgojitelji su važni ljudi za njegovo dijete, oni znaju mnoge stvari koje roditelj ne može znati, ali ih jako želi znati! Jednako tako roditelj želi reći odgojitelju ono što drži da je specifično i važno za njegovo dijete i o čemu želi da odgojitelj vodi brigu.“ (Milanović, 2014, str. 98).

Odgojitelji moraju sami osvijestiti kako nije dovoljno razgovarati s roditeljima pri samom dolasku/odlasku iz vrtića. Kako bi se ostvarila zainteresiranost kod roditelja za takvu vrstu razgovora odgojitelji ih moraju motivirati. Naravno pri samom pozivu na individualni sastanak odgojitelj će pohvaliti dijete te navesti nekoliko primjera njegovog razvoja te ga pozvati da slobodno mogu o tome opširnije porazgovarati ako ga zanima. Autorica Milanović (2014) navodi primjer kako zainteresirati roditelja te ga pozvati na individualan razgovor.

„Filip je danas oduševljeno slikao. Pogledajte u kutiću za roditelje njegovu sliku. Rado bih vam pokazala i ostale njegove likovne radove. Imam vam još nešto reći za što mislim da ćete rado čuti. To ne mogu ovako na vratima. Možete li doći bez Filipa kada mi završi smjena pa da u miru porazgovaramo? Dobro. Onda vas čekam sutra u 13 sati u sobi pedagoga.“ (Milanović, 2014, str. 98).

Kvalitetna priprema odgojitelja za individualni razgovor s roditeljem omogućava konstruktivne razgovore s ciljem ukazivanja na neki problem ili traženje rješenja za njega. Odgojitelj mora osvijestiti koje informacije želi prenijeti roditelju i na koji način će to napraviti što kvalitetnije. Odgojitelj je moderator individualnog sastanka te se dobro pripremom stvara osjećaj sigurnosti i kompetentnosti u ono što želi reći roditelju čime i roditelj dobiva informacije za izgrađivanje vlastitog mišljenja o kompetencijama odgojitelja. Osim opisivanja karakteristika pojedinog djeteta,

odgojitelj također može i objasniti dobne karakteristike razvoja u kojem se dijete nalazi. Razgovor odgojitelja s roditeljem u slučaju da se pojavio određeni problem treba voditi smireno, ne osuđujući roditelja, i saslušati drugu stranu te otvoreno razmisliti o rješenju problema. Autorica Milanović (2014) objašnjava kako odgojitelji ne trebaju *optuživati* dijete roditelju te kako prije nego što mu se prenese vijest koja roditelju neće biti draga treba promisliti o nekoliko stvari. Prije nego što se određena negativna vijest izgovori treba promisliti o tome što se želi prenijeti i pomaže li to djetetu te što to govori o odgojitelju. Ako se radi o manjim problemima kao što su: dijete ne želi spavati u vrtiću, budi ostalu djecu ili ne želi pospremati igračke ne treba uzbuđivati roditelje jer se samim time očituje nedovoljna kompetencija odgojitelja. Odgojitelj u takvim situacijama treba naći određeno rješenje te napomenuti roditelju kako dijete nije spavalo, ali su zajedno čitali slikovnicu te okrenuti moguću negativnu vijest u pozitivnu i za dijete i odgojitelja.

Polazeći od pretpostavke da su individualni razgovori namijenjeni samo za rješavanje određenih problema koji su se pojavili se polako odbacuje u praksi te se primjenjuju individualni oblici razgovora i u smislu praćenja djetetova razvoja, razgovora o budućim ciljevima za dijete koje zajedničkim snagama provode odgojitelji i roditelji. Ako roditelj sam zatraži individualni razgovor, odgojitelj treba saznati koja je tema budućeg sastanka kako bi se mogao pripremiti. Neki vrtići imaju određene termine individualnih tako da roditelji već unaprijed si mogu organizirati vrijeme i doći na individualni sastanak, uz prethodnu najavu.

5.3. Kutić za roditelje

Kutić za roditelje ima svrhu informiranja roditelja o planiranim aktivnostima, te već provedenim aktivnostima na nivou skupine i vrtića. Roditelji dobivaju uvid u to što djeca rade kada oni nisu prisutni. Kutić za roditelje sadrži i informacije o sastancima, nadolazećim događajima, aktualne obavijesti poput popisa potrebnih materijala za buduće aktivnosti. Uloga odgojitelja je kontinuirano uređivati kutiće za roditelje. Kutić za roditelje zahtjeva i estetski pristup kad se radi o uređenju kako bi roditelje što više privukao da prouče što se nalazi na njemu. Bitno je sadržaj obavijesti što više sažeti kako bi prenijeli ono najvažnije. Milanović (2014) opisuje organizaciju kutića s ciljem: afirmiranja djece u svrhu praćenja njihovih dostignuća i osobitosti u rastu i razvoju, afirmiranja vrtića kao mjesta zbivanja raznovrsnih, promišljenih i

primjerenih poticaja, afirmiranja roditelja kao jednako važnih i ravnopravnih osoba te afirmiranja odgojitelja kao stručnjaka i ljudi.

5.4. Druženja s roditeljima i djecom

Druženja koja obuhvaćaju druženja odgojitelja s roditeljima i djecom često su opuštenije prirode te se roditelji rado odazivaju na takve vrste druženja (Milanović, 2014). Druženja se odvijaju unutar prostorija vrtića, ali i izvan vrtića uključujući i zajedničke izlete. Cilj druženja je spajanje i osnaživanje kvalitetnih odnosa između odgojitelja-roditelja-djeteta unutar pozitivne atmosfere. Često se i sami roditelji lakše opuste uz prisustvo vlastitog djeteta te stupaju u interakcije s drugim roditeljima (Milanović, 2014). Druženja organiziraju odgojitelji te je također poželjno i sudjelovanje roditelja pri organizaciji. Često su povodi takvih oblika druženja slavlja ili obilježavanje određenih dana. Pri druženjima često i roditelji imaju priliku vidjeti odgojitelja u radu s djecom te svoje dijete u situacijama koje može pružiti samo vrtićko okruženje. Ovakav ležerniji oblik komunikacije olakšava pristup roditeljima koji se osjećaju slobodnije pri razgovoru s njima. Druženja su često prilike odgojiteljima da priđu i roditeljima s kojima možda još nisu razvili dovoljno čvrst odnos te ih pozvati na razgovor ili ostvariti pozitivan utisak koji će kasnije predvoditi stvaranju kvalitetnijeg odnosa.

5.5. Radionice s djecom i roditeljima

Radionice koje uključuju rad odgojitelja s djecom i roditeljima su slične druženju s roditeljima i djecom, ali radionice obuhvaćaju zajednički rad kroz stvaralaštvo često povodom obilježavanja određenih datuma. Ljubetić (2013) kreativne radionice opisuje kao iskustvo zajedničkog druženja te međusobno upoznavanje i privikavanje jednih na druge te olakšano uključivanje u planirane aktivnosti i programe djeci i roditeljima. Kreativne radionice Ljubetić (2013) naziva ugodnim, veselim te intimnim druženjima roditelja i njihove djece s odgojiteljima koja omogućuju bolje upoznavanje u opuštenijoj atmosferi od uobičajene. Radionice se provode nekoliko puta godišnje te su tematski vezane za obilježavanje određenih svečanosti, blagdana koje odgojno-obrazovna ustanova obilježava. Radionice od odgojitelja zahtijevaju kvalitetnu i pravodobnu pripremu, prikupljanje dovoljnih količina materijala i pomagala,

osiguravanja uvjeta rada u prostoru te osmišljavanje plana provedbe kroz cijelu radionicu.

Ciljevi kreativne radionice (Ljubetić, 2013, str.45) su:

1. Omogućiti kvalitetno druženje roditelja i njihove djece u vrtićkom/školskom okružju u zajedničkoj stvaralačkoj aktivnosti
2. Omogućiti roditeljima učenje (jedni od drugih i od odgojitelja) kako komunicirati s djecom
3. Dati roditeljima ideje za provođenje kvalitetnog vremena s djecom
4. Izraditi uratke koji će krasiti prostor u kojem će djeca boraviti idućih dana ili će se njima igrati, ako je cilj aktivnosti bio izradba didaktičkog materijala.

6. SUVREMENI OBLICI KOMUNIKACIJE

Sve češćim korištenjem novih oblika komunikacije kao što su društvene mreže, korištenje interneta te servisa za komunikaciju u privatnom životu dovelo je i do sve češćeg korištenja i u poslovnom svijetu. Glavni razlog velike rasprostranjenosti digitalnih medija u svakodnevnim životima prema Zgrabljic Rotar (2016) je *interaktivnost*. Marshall (2004, citirano u Zgrabljic Rotar, 2016) *interaktivnost* opisuje kao jaku metaforu za medijsku kulturu, čime njezina snaga se očituje u završetku tradicionalnog autoritarnog modela širenja informacija kakav je dosad bio poznat putem tiska, radija i televizije. Dvije su osnovne komponente koje su najvažnije: raskidanje autoriteta koji distribuira informacije i više jednakosti među korisnicima. *Interaktivnost* označava nastavak interpersonalne komunikacije u novom okruženju i uz pomoć novih tehnologija (Marshall, 2004, citirano u Zgrabljic Rotar, 2016). Odrasli digitalnih medija i njihove uloge se može poistovjetiti sa suvremenim pogledima na komunikaciju unutar vrtića, kojom se traži interaktivno sudjelovanje svih sudionika odgojno obrazovnog procesa. Stoga vrtići, to jest odgojne grupe sve češće odabiru lakše načine komunikacije kojima brže mogu prenijeti više željenih sadržaja. Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) navode kako zaposleni roditelji nerijetko nemaju mogućnost kvalitetno se uključiti u rad dječjeg vrtića te se kontakt s odgajateljima svodi na kratkotrajne susrete prilikom dovođenja djeteta u vrtić i njegova odvođenja iz dječjeg vrtića što je i dovelo do potrebe za dodatnim načinima komunikacije. Sadržaj koji se pojavljuje i komunicira s krajnjim korisnicima Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) smatraju kako treba poticati kvalitetnu, dvosmjernu komunikaciju i omogućiti bolje razumijevanje cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Društvenim mrežama se treba pristupiti afirmativno kao platformi, ali i medijatoru prema partnerskom odnosu.

6.1. Tekstualne poruke/SMS

Church i de Oliveria (2013) tekstualne poruke definiraju kao sveprisutnu sposobnost ugrađenu u mobilni telefon koji omogućava slanje kratkih SMS-ova s 160 znakova na i s bilo kojeg mobilnog uređaja, bez obzira na davatelje usluga. SMS se od tada razvija i uključuje poruke koje sadrže slike, video i zvučne sadržaje. Poznate i kao MMS ili usluga multimedijjskih poruka, čije cijene koštaju više od jednostavnih tekstualnih poruka. Tekstualne poruke poslone putem mobilnog telefona se koriste kao sredstvo razmjene informacija. Zbog lakoće prijenosa informacija slanje tekstualnih poruka se koristi i u komunikaciji između odgojitelja i roditelja. Tekstualnim porukama najčešće se prenose obavijesti o djetetu ako je potrebno, te podsjetnici za različite događaje ili kao slanje potvrde o prisustvu djeteta ili roditelja. Zbog sve češćeg korištenja mobilnih aplikacija poput WhatsAppa i sličnih Church i de Oliveria (2013) kroz istraživanje navode kako slanje SMS-a se smanjilo zbog naplate slanja poruke. No, unatoč smanjenju slanja SMS-a pristupnici istraživanja većinom smatraju kako je pouzdaniji i sigurniji za slanje formalnijih poruka upravo zbog naplate slanja poruke.

6.2. Elektronička pošta/e-mail

Elektronička pošta ili skraćeno e-pošta(eng. e-mail) su informacije pohranjene na računalu koje dva korisnika razmjenjuju putem telekomunikacija. E-pošta je poruka koja može sadržavati tekst, datoteke, slike ili druge privitke koje se putem mreže šalju određenom pojedincu ili grupi pojedinaca (Computer Hope, 2019).

„Pomoću računala moguće je poslati roditeljima različite informacije, od novosti, najava događanja ili važne obavijesti“ (Olender, Elias i Mastroleo, 2010, str. 94). Elektronička pošta zbog svoje koncipiranosti koja zahtijeva navođenje naziva *predmeta* e-maila, te kasnije tekst, odaje dozu profesionalnosti u odnosu na ostale načine slanja poruke gdje nije potrebno dodavati naziv teksta. Kako bi se uspostavila uspješna komunikacija između roditelja i odgojitelja putem slanja elektroničke pošte potrebno je i uvažavati određena pravila koje sa sobom nosi ova vrsta komunikacije. Bubaš (2004) kao prvo pravilo u bontonu pri komunikaciji digitalnim medijima ističe *procjenu pogodnosti* elektroničke pošte u kombinaciji s ostalim komunikacijskim

medijima. Drugo pravilo prema Bubaš (2004) se odnosi na količinu teksta u poruci. Preporučljivo je da tekst sadrži nekoliko rečenica, a ukoliko je opsežnije da se dokument stavi u prilog poruke. Također pri pisanju poruke pažnju treba obratiti na stil i ton poruke zbog izostajanja neverbalnih elemenata koji pomažu pri emocionalnom interpretiranju značenja poruke.

6.3. Web stranica

Web stranice vrtića su glavni i najbrži izbor ako pojedinca zanimaju glavne informacije o vrtiću. Rogulj (2019) web stranice opisuje kao sredstvo prenošenja statičnih informacija koje ne traže potvrdu o primitku informacije. Način komunikacije koji se provodi putem web stranice vrtića „može se definirati kao oblik masovne komunikacije jer se prijenos informacija kreće prema velikom broju zainteresiranih sudionika“ (Rogulj, 2019, str. 58-59). Web stranice vrtića sadrže opće informacije o ustanovi: gdje se vrtić nalazi, kontakt vrtića, o zaposlenicima. Također stranice sadržavaju ponešto o povijesti vrtića, obavijesti o pojedinim skupinama, programima unutar vrtića, obavijestima upisa u vrtić te ostalim aktualnim novostima. Osim obavijesti web stranice također mogu sadržavati galerije sa slikama, pojedine članke stručnih djelatnika o određenoj temi ili savjete za roditelje. Scully, Barbour i Robert-King (2015) smatraju kako je roditeljima najprihvatljiviji način prenošenja informacija upravo pomoću korištenja suvremenih načina komunikacije. Zbog toga većina vrtića koristi web stranice kao jedan od glavnih oblika informiranja roditelja i šire zajednice. Istraživanje od Rogulj (2016) na području grada Zagreba je pokazalo kako od 60 vrtića čiji je osnivač Grad Zagreb 83% vrtića imaju web stranicu koja nudi izbor različitih sadržaja.

6.4. Facebook

Kao jedna od vodećih društvenih mreža Facebook je pronašao svoje mjesto i u stvaranju povezanosti između vrtića i roditelja. Putem Facebooka se korisnicima omogućava stvaranje grupa ili slanje individualno dijeleći fotografije, videozapise, dokumente te poruke, pozive i video pozive. Zbog svoje raširenosti sve veći broj odgojitelja se odlučuje s roditeljima dijeliti podatke putem Facebooka. Osobe koje se prijavljuju na Facebook kako bi mogle međusobno komunicirati moraju postati

prijatelji s drugom osobom čime dobivaju uvid u profil druge osobe. Poželjno je da odgojitelji obraćaju pažnju na sadržaje koje dijele na vlastitom profilu koje bi roditelji ili suradnici u vrtiću mogli smatrati neprimjerenim.

Facebook i njegova mogućnost otvaranja privatnih virtualnih društvenih grupa dopušta određenu razinu transparentnosti, ali uz djelomičnu zaštitu privatnosti. Članovi grupe mogu vidjeti i uključiti se u grupu samo po prethodnom odobrenju administratora čime je djelomično zaštićena privatnost djeteta. Članovi grupe mogu biti od roditelja/skrbnika i odgajatelja, pa sve do šire mreže različitih aktera društvenoga života (Somolanji Tokić i Vukašinović, 2018). Kao primjer Facebook grupe autorice Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) navode primjer odgojne skupine *Tigrići* koju su koristile u svrhu istraživanja čime su utvrdile tipove sadržaja koji se dijele unutar grupe.

„Analizom sadržaja Facebook grupe uočeni su sljedeći sadržaji koji su bili predmet komuniciranja:

- stručni i znanstveni članci tematike koja je pedagoški relevantna za rad odgojne skupine (objavom poveznice u novom statusu),
- fotografije i isječci slika motivirajućeg sadržaja za članove grupe, s naglaskom na roditelje (objavom poveznice u novom statusu),
- izjave, citati i isječci teksta motivirajućeg sadržaja za članove grupe, s naglaskom na roditelje (najčešće objavom poveznice u novom statusu),
- sadržaj informativne i organizacijske prirode (objave o dolascima, odlascima, zamjenama, roditeljskim sastancima, materijalima, poticajima i sl.) te - videozapisi i fotografije materijala i dječjih aktivnosti u vrtiću.“ (Somolanji Tokić i Vukašinović, 2018, str. 112)

Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) provedenim istraživanjem rezultatima upućuju kako su roditelji spremni više sudjelovati unutar aktivnosti vrtića te su otvoreniji za komunikaciju uživo. Potvrđuje se kako društvene mreže, poput Facebooka, uistinu mogu doprinijeti razvoju parterskih odnosa roditelja s odgojiteljima.

6.5. WhatsApp i Viber

Church i de Oliveria (2013) definiraju WhatsApp kao MIM (Mobile Instant Messaging) aplikaciju. WhatsApp i Viber su slične mobilne aplikacije za slanje i primanje poruka, slika, video i audio zapisa i dokumenata individualno ili grupi ljudi, koristeći pritom podatkovne podatke bez naplate slanja poruka. Prethodnik aplikacija za mobilne poruke poput WhatsAppa ili Vibera je SMS, koje danas imaju veliki broj korisnika. Osim razmjene poruka i drugih sadržaja, aplikacije omogućuju pozive i video pozive.

Istraživanjem razlika između WhatsAppa i SMS-a Church i de Oliveria (2013) poistovjećuju Viber kao sličnu aplikaciju s WhatsAppom. Glavni razlozi korištenja aplikacija su to što je besplatno i što potiče bržu razmjenu poruka. Razlog današnjeg masovnog korištenja mobilnih aplikacija je što ga korisnici smatraju privatnijim oblikom komunikacije kroz koje češće dijele osobne informacije, dok za formalnije obavijesti koriste SMS. Unatoč prednostima koje donose mobilne aplikacije poput WhatsAppa i Vibera kao glavnu brigu korisnika Church i de Oliveria (2013) navode narušavanje privatnosti. Ulaskom u razgovor s korisnikom prikazuje se kada je osoba zadnji put pristupila aplikaciji, što je ipak moguće sakriti od drugih. Jedan od načina narušavanja privatnosti je i prikaz kada je primljena i pročitana poruka te mogućnost slanja poruke iako nemamo korisnikove prijašnje podatke.

Odgojitelji imaju pravo izbora odlučiti se koristiti aplikacije poput WhatsAppa ili Vibera čime trebaju uzeti u obzir prednosti i mane korištenja. Razmjena poruka i drugih sadržaja koje su vezane za vrtić ili dijete unutar odgojne grupe, grupno ili individualno poželjno je za razvoj partnerstva. Moguće narušavanje privatnosti odgojitelji mogu otkloniti u početku postavljajući pravila koja štite njihovu privatnost.

6.6. Skype

Skype kao jedna od aplikacija služi za komunikaciju, no za razliku od drugih njegova primarna svrha su video pozivi kojima se može priključiti i više sudionika. Putem Skype-a su danas omogućene i mnoge online-edukacije, te u poslovnom svijetu održavanje sastanaka iako su sudionici udaljeni. Unutar odgojno obrazovne ustanove vrtića komuniciranje i pri velikim udaljenostima omogućuju komunikacije sa suradnicima/roditeljima te širom zajednicom.

Skype in the Classroom je besplatna zajednica koja učenicima nudi edukativna iskustva uživo, uključujući virtualne izlete, razgovore gostujućih govornika, povezivanje učionice do učionice i projekte suradnje uživo. Pružajući primjer interaktivnog sudjelovanja Skype se također može koristiti i u komunikaciji s roditeljima. Ako je roditelj odsutan i nema trenutnu mogućnost viđanja djeteta, odgojitelj može putem video poziva obaviti razgovor s roditeljem te mu odgovoriti na njegova pitanja ili ga uključiti u neku od aktivnosti unutar vrtića u kojoj roditelj može predstaviti sebe.

7. NEGATIVNI ISHODI LOŠE KOMUNIKACIJE

U poslovima kao što je rad unutar odgojno obrazovne ustanove rane i predškolske dobi zahtijeva se stalna komunikacija i interakcija kako između djece, djelatnika tako i s lokalnom zajednicom i obiteljima djece koje pohađaju odgojno obrazovnu ustanovu. Uz efektivni dio satnice koji uključuje direktni rad s djecom odgojitelji imaju i takozvanu neefektivnu koja uključuje ostale poslove koji zahtijevaju dokumentiranje vlastitog rada s djecom te njegovo prikladno predstavljanje. Odgojitelji osim dokumentiranja aktivnosti koje su proveli trebaju obrazložiti roditeljima njihovu svrhu te prikazati kako dječji rad sa sobom nosi prednosti, koje možda očima nestručnjaka nisu uočljive. Stoga o odgojiteljima ovisi kako sami prezentiraju provedene aktivnosti i vlastiti rad. Kvalitetna aktivnost, lošim ili nesigurnim predstavljanjem, neće roditelju pomoći u stvaranju dojma kakav se želio postići. Rad koji uključuje interakciju s ljudima, često osigurava postizanje uspjeha, ali i neuspjesi nisu rijetki. Zbog različitih karaktera odgojitelji u interakciji s roditeljima pristupaju na pogrešan način zbog čega dolazi do otpora roditelja te smanjenja suradnje. Mnogim odgojiteljima komunikacija s roditeljima stvara određenu količinu stresa. Živčić-Bećirević, i Smojver-Ažić (2005) su proveli istraživanje kojim su ispitivali izvore stresa na poslu odgojitelja u dječjim vrtićima. Istraživanja su pokazala kako su odnosi s roditeljima uz probleme s djecom glavni izvor stresa. Ispitujući izvore stresa kod interakcije s roditeljima Živčić-Bećirević, i Smojver-Ažić (2005) navode kako se najviše stresa pojavljuje zbog nerealnih očekivanja roditelja. Milanović (2014) smatra kako do loše komunikacije može doći, ako strana kojoj se prenijela informacija krivo protumači poruku uzrokovano krivim načinom prenošenja informacije od strane pošiljatelja. Također jedan od uzroka loše komunikacije mogu biti početni negativni stavovi od strane odgojitelja. Zbog loših prijašnjih iskustava odgojitelji često generaliziraju roditelje te u samom početku odbijaju suradnju jer ih ograničava negativan stav koji su stvorili prema roditeljima.

Milanović (2014) navodi 4 skupine negativnih stavova: odgojiteljev stav prema sebi i svojem profesionalnu položaju i ulozi, odgojiteljevo mišljenje o tome kako ga roditelji vide i što od njega očekuju, odgojiteljev opći stav prema roditeljima, odgojiteljev stav prema sebi i roditelju u problemskoj situaciji. Negativni stavovi u konačnici dovode do lošeg obavljanja posla, zanemarivanja djeteta, neuočavanja

stvarnog problema čime odgojitelji dovode u pitanje vlastiti posao. Ljubetić (2014) opisuje kako je zapravo ustanovama za rani i predškolski odgoj te njezinim djelatnicima teško pristupiti.

„Istodobno, mnogi od aktualnih programa i politika za uključivanje roditelja koji se provode u odgojno-obrazovnim ustanovama, gradovima ili na razini države zapravo su oni koji su zastarjeli, nefleksibilni i neprimjereni stvarnim roditeljskim potrebama.“ (Ljubetić, 2014, str. 13)

Nedostatak kompetencija može biti uzrok lošoj komunikaciji. Ponekad odgojitelji žele promijeniti ponašanja drugih, no pristupaju tome na krive načine koji ne rješavaju probleme, nego ih prividno otklanjaju. Ljubetić (2014) navodi kako kritiziranje, okrivljavanje, žaljenje, prigovaranje, prijetnje, kažnjavanje i potkupljivanje su nedjelotvorna ponašanja koja su trenutačno djelotvorna, ali dugoročno ne pružaju očekivane rezultate u promjeni ponašanja. Nedjelotvornim nizom ponašanja se narušavaju i ugrožavaju postojeći odnosi. Milanović (2014) smatra kako trajnim narušavanjem odnosa dolazi do stvaranja odbojnosti prema drugoj strani te samim time i stvaranjem lošeg osjećaja koje će osobu pri ponovnom susretu podsjetiti na neugodnu situaciju. Također jedan od razloga loše komunikacije prema Ljubetić (2014) preopterećenje roditelja zadaćama od strane odgojiteljima za koje oni često nisu kompetentni, nemaju dovoljno vremena ili se možda suprotstavlja s obiteljskim interesima. Zadavanje neprimjerenih zadaća roditeljima dovodi do frustracije roditelja te odupiranja i stvaranja pritiska pri njihovom protivljenju obavljanja zadaće. Osim kod roditelja negativan stav se javlja i kod odgojitelja koji roditelje smatraju nezainteresiranima, zanemarujućima ili lošim roditeljima te je moguće generaliziranje ili stvaranje predrasuda.

Fitzpatrick (2012) navodi samo neke od primjera kada partnerstvo može biti neugodno za roditelje i odgojitelje. Za odgojitelje negativna iskustva mogu nastati ako: imaju negativne stavove prema roditeljima, ne cijene njihove stavove te općenito imaju negativnu sliku o partnerstvu s roditeljima, tome predvodi i nedostatak iskustva za rad s roditeljima ili jednim roditeljem, ranjivim ili *neuobičajenim* roditeljima. Također jedni od čimbenika su i nedostatak sredstva ili vremena za rad s roditeljima, nemogućnost usklađivanja prava i potreba djeteta i roditelja, nedostatka *zajedničkog jezika* zbog roditelja stranog podrijetla te nemogućnosti komuniciranja s roditeljima općenito, i nedostatka vremena za razvijanje povezanosti s djecom zbog čestih promjena grupa. Svi ti čimbenici roditelja mogu dovesti do: negativnog sjećanja na

odgojno-obrazovni sustav te nepovjerenja u stručnjake, stvaranja otpornosti zbog osjećaja ne dobrodošlice, manjka znanja ili pouzdanja u njihovu vlastitu ulogu te straha od osuđivanja.

8. UNAPREĐIVANJE KOMUNIKACIJE - ODGOJITELJI I RODITELJI ZAJEDNO

Sagledavajući komunikaciju odgojitelja i roditelja u današnje vrijeme vidi se veliki napredak u odnosu na prijašnja razmatranja koja su isključivala roditelja kao aktivnog sudionika u odgojno obrazovnom procesu. Budući da se javlja sve veća potreba za izgradnjom partnerskih odnosa ustraje se na jačanju kompetencija odgojitelja i stručnog tima. Pokreću se programi koji osim odgojiteljima doprinose i roditeljima te ih osnažuju da izražavaju vlastito mišljenje u svrhu ojačavanja odnosa, prihvaćanja savjeta te konstruktivnih kritika. Nastalim promjenama u suvremenom društvu ukazuje se potreba za stalnim unaprjeđivanjem i razvojem komunikacijskih vještina i znanja. Upravo stoga javlja se potreba za organiziranjem različitih oblika edukacija. Maglov (2015) u svrhu istraživanja uloge pedagoga-stručnog suradnika u vrtiću kao mogućeg voditelja komunikacijskih roditeljskih sastanaka. Utvrdilo se kako nedostatak samopouzdanja, strah od javnog nastupa i strah od adekvatnog vođenja rasprave su čimbenici koji otežavaju odgojiteljima u njihovom radu. Stav prema profesiji i obrambeni stav roditelja identificirani su kao prepreke (Maglov,2015). Nakon uvida u trenutno stanje pedagog je osmislio radionice *Komunikacijske vještine* i *Vještine vođenja komunikacijskog roditeljskog sastanka* kojima je bila svrha jačanje odgojiteljskih kompetencija. Nakon provedenih radionica odgojitelji su osvijestili vlastite kompetencije te ih unaprijedili. Vekić-Kljaić (2018) se služi primjerom dobre komunikacije koja se provodi i putem suvremenih medija. Osniva se Facebook grupa *Izvan okvira* u svrhu okupljanja praktičara koji žele razvijati praksu vrtića putem provođenja akcijskih istraživanja. Grupa se proširila te osim stručnih djelatnika odgojno obrazovnog sustava na području Hrvatske i broji članove iz područja drugih zemalja. Grupa *Izvan okvira* sadrži oko 5400 članova. Osim provođenja akcijskih istraživanja diskutirale su se neke suvremene teme te se određeni broj članova grupe okušao u pisanju te su međusobno razmjenjivali kritike kojima su usavršavali međusobne radove. Javila se i ideja o daljnjem širenju radova te se krenulo s objavljivanjem članaka čime ostali praktičari mogu dalje proširiti nove spoznaje i na roditelje.

„Pisanje stručnih članaka praktičarima nije nimalo laka i jednostavna stvar te su se članovi grupe u tome uvježbavali, međusobno si dajući potporu čitajući i reflektirajući o svakom napisanom radu. Neki članovi grupe bili su vještiji u ovoj aktivnosti te su osnaživali druge. Tijekom pisanja javila se ideja o osnivanju portala za roditelje, objavljivanju članaka u

dnevnim novinama, na društvenim mrežama, biltenima za roditelje koje objavljuju neke ustanove ranoga odgoja. Radovi članica ove grupe tako su do sada objavljeni na nekoliko mjesta te se i dalje radi na političkom aktivizmu i obrani vrijednosti ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u tisku te na društvenim mrežama.“ (Vekić-Kljaić, 2018, str. 324).

Osim za odgojitelje pokreću se razni programi koji su usmjereni na obitelj. Dunst, Trivette i Hamby (2010) su proveli niz istraživanja koji su posvetili provedbi i evaluaciji programa koji su bili namijenjeni obiteljima djece rane i predškolske dobi. Polazište njihova rada je bilo uvjerenje da svi ljudi imaju određene snage i potencijale. S tim polazištem mogu postati još kompetentniji čime se jačaju i obiteljske sposobnosti za poticanje dječjeg razvoja. Jedan od programa je *roditelj-mentor*. Cilj programa je povećati roditeljsku angažiranost i izravnu uključenost u školu. Mapp i Hong (2010) opisano u Ljubetić (2014) izvješćuju o provedbi takvog jednog programa u kojima lokalna zajednica *Logan Square Neighborhood Association* (LSNA) pruža stručnu pomoć obiteljima te omogućuje kreativne načine spajanja škole i obitelji. Udruga LSNA je prepoznala roditelje kao aktivne i potencijalne vođe povodom čega su osmislili jednogodišnju obuku roditelja za program *roditelja mentora*. Roditelji završetkom tog programa postaju osposobljeni za pružanje potpore učenju djeci te su osnaženi za preuzimanja uloge vođe i mentora u učionicama. Osim kod roditelja uočen je pozitivan stav i kod učitelja koji su počeli razvijati veće poštovanje prema roditeljima te ih prihvaćati kao ravnopravne sudionike.

Kao jedan od primjera dobre prakse koji se provode u Hrvatskoj krenuli su se provoditi komunikacijski roditeljski sastanci na inicijativu odgojiteljica tijekom seminara za primjenu letaka *Pomozimo im rasti*. Milanović (2014) navodi niz primjera kojima se mogu odgojitelji poslužiti pri vođenju kroz komunikacijske sastanke korištenjem letaka na određenu temu. Ovim vrstama sastanaka odgojiteljice su svojim stečenim znanjem prenosile znanje dalje na roditelje čime se konstruira poticajna okolina za djetetov razvoj. Preporuke za odgojitelja koji se sprema predvoditi takvu vrstu sastanka su: važno je dobro se pripremiti, svaki član skupine s kojom se organizira sastanak zna nešto o temi o kojoj je riječ, roditelji na sastanku nisu odgojiteljici podanici nego ravnopravni članovi. Moderatorica (voditeljica komunikacijskog sastanka) iznosi samo pravila igre te ne radi umjesto drugih, moderatorica ne naređuje i ne sukobljava se te nije terapeut. Odgojiteljica-moderatorica odgovorna je za ozračje koje gradi tijekom sastanka te moderatorica

prepoznaje i razumije osjećaje drugih, a o svojim govori s edukativnim značenjem (Ja-poruke).

Epstein (2013) kvalitetan partnerski tim opisuje konceptom podjele vlasti dajući roditeljima pravo da preuzmu dio vodstva zajedno s ravnateljem i učiteljima. Zajedno razvijajući i provodeći aktivnosti koje uključuju sve roditelje u obrazovanje njihove djece u školi i kod kuće te uključujući one koji su prethodno bili neaktivni ili odvojeni. Timskim radom se također smanjuje opterećenost učitelja i ravnatelja čime ne moraju svaki zasebno komunicirati s obitelji stvarajući veću povezanost unutar zajednice. Također partnerstva moraju biti povezana sa zajedničkim ciljevima jer ni učiteljima ni roditeljima nije prihvatljivo gubiti vrijeme na aktivnosti uključivanja zbog samog uključivanja. Epstein (2013) ističe važnost obrazovanja mladih učitelja te pripremanje već na fakultetu za razvoj i jačanje partnerskih odnosa. Time će mladi pojedinci ostvariti dovoljno znanja da pri početku samoga rada postave temelje za kvalitetno partnerstvo.

9. ZAKLJUČAK

Suvremenim razmatranjima pojma djetinjstva mijenjaju se i uloge osoba koje su uključene u djetetov odgoj i obrazovanje. Roditeljstvo donosi mnoštvo uloga koje traže veliku pažnju i posvećenost te stavlja roditelje u suvremene koncepte koji još uvijek prolaze kroz razdoblje promjene. Pri upisu djeteta u vrtić roditelji dobivaju nove suradnike i partnere u odgoju i obrazovanju djeteta, a to su odgojitelji. Odgojitelji i roditelji dijele zajedničke ciljeve za poticanje cjelokupnog razvoja koji donose najveću dobrobit djetetu. Odgojitelji kao i roditelji prolaze kroz promjene s tradicionalnih oblika rada u suvremene čime se kao i roditelji upoznaju s novim ulogama njihovog rada. Pridavanjem roditeljima na značaju te uvažavanjem kao ravnopravnog člana vrtićke zajednice se ostvaruju početci partnerskog odnosa. Problem može nastati ako odgojitelj i roditelj unatoč zajedničkom cilju ne mogu ostvariti kvalitetnu komunikaciju. Stoga, odgojitelj kao kompetentan i samouvjeren član vrtićke zajednice treba istražiti drugačije načine komunikacije kako bi unaprijedio odnos s roditeljima. Na izboru su mu dostupni tradicionalni i već uobičajeni načini komunikacije poput roditeljskog sastanka koji se također mijenjaju i evaluiraju u što kvalitetnije oblike komunikacije. Osim tradicionalnih mogući su i suvremeni oblici komunikacije poput korištenja Facebook grupe koji zahtijevaju od odgojitelja učestalo obogaćivanje novim sadržajem, ali i potiču roditelja na veću otvorenost pri komunikaciji. Tradicionalni načini komunikacije između odgojitelja i roditelja ostaju i dalje dobri temelji prakse koja se provodi. No, budući da se mijenjaju pogledi na odnose više nije dovoljno samo površnom komunikacijom prenijeti željene poruke. Traži se da tijekom komunikacije se uvažavaju mišljenja i drugih ljudi te ih se poslušaju kako bi stvarno razumjeli što nam govornik želi poručiti. Tako se u tradicionalnim načinima komunikacije mijenjaju načini pristupa roditelju te mu se želi što više približiti sadržaj, uvažavajući njegova mišljenja i stavove. Suvremenom tehnologijom komunikacija je postala pristupačnija roditeljima i odgojiteljima, ali ne smije se zaboraviti također privatne granice pojednica koje treba uvažavati. Suvremenim načinima komunikacije se promiče otvoreniji pristup čemu i teži kurikulum svakog suvremenog vrtića. Promjene na početku prouzrokuju pomutnju, no zato se tu nalaze kompetentni stručnjaci koji shvaćaju kako je to samo proces i kako ne treba odustati nego graditi nove i kvalitetnije odnose. Uvođenjem novih načina komunikacije s unapređivanjem tradicionalnih načina te jačanjem kako vlastitih sposobnosti tako i poticajem jačanja tuđih

sposobnosti se grade kvalitetni odnosi. Partnerski odnosi između odgojitelja i roditelja ne nastaju brzo, potrebno je mnogo truda i vremena koje se zahtijeva od svih sudionika procesa. U konačnici, najvažniji cilj odgojitelja i roditelja je dobrobit djeteta koja jedino u kvalitetnom komunikacijskom odnosu iz okoline dobiva adekvatne poticaje za vlastitim razvojem te samostalnim ostvarivanjem kvalitetnih odnosa.

LITERATURA

- Anić, V. (1994). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Bubaš, G. (2004). Komunikacija. U V. Čerić i M. Varga (Ur.) *Informacijska tehnologija u poslovanju*. (str. 73 – 85). Zagreb. Element.
- Church, K. i de Oliveira, R., (2013). What's up with WhatsApp? Comparing Mobile Instant Messaging Behaviors with Traditional SMS, U *MobileHCI '13* (str. 352-361). New York: ACM. Preuzeto s <https://dl.acm.org/citation.cfm?id=2493225> (20.8.2019.).
- Computer Hope, (2019). Preuzeto s <https://www.computerhope.com/jargon/e/email.htm> (22.8.2019.).
- Epstein, J., L. (2013). Ready or not? Preparing future educators for school, family, and community partnerships, *Teaching Education*, 24(2), 115-118.
- Fitzpatrick, A. (2012). Working with Parents in Early Years Services. U M. Mhic Mhathúna and M. Taylor (Ur), *Early Childhood Education and Care* (str.262-274). Dublin: An Introduction for Students in Ireland. Gill and Macmillan. Preuzeto s <https://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=aaschlawbk> (11.8.2019.).
- Jukić, S., Nadrljanski, M. (2015). *Komunikologija*. Split: Web Knjižara.
- Jurčević Lozančić, A., Basta, S. (2017). Partnerstvo s roditeljima – na putu osiguravanja kontinuiteta suradnje vrtića i škole. U T. Kokanović, S. Opić, A. Jurčević Lozančić (Ur), *Međunarodni znanstveno-stručni skup Sadašnjost za budućnost odgoja i obrazovanja - mogućnosti i izazovi* (str. 138-144). Sisak: Dječji vrtić Sisak Stari.
- Jurčević-Lozančić, A., (2011). Redefining the educational role of the family, *Croatian Journal of Education*, 13(4), 122-150. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78073> (30.7.2019.).
- Ljubetić, M. (2013). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Zagreb: Školska knjiga.

- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno- obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
- Ljubetić, M. i Kostović Vranješ, V., (2008). Pedagoška (ne)kompetencija učitelj/ica za učiteljsku ulogu, *Odgojne znanosti*, 10(1), 209-230. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/28686> (19.8.2019.).
- Maglov, K., (2015). Uloga pedagoga u unapređivanju komunikacijskih roditeljskih sastanaka, *Acta Iadertina*, 12(2), 141-159. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190138> (20.7.2019.).
- Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- Milanović, M. i suradnice. (2014). *Pomozimo im rasti*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto s http://www.djecji-vrtic-rozica.hr/v_dok/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf (20.7.2019.).
- Olender, R.A., Elias, J. i Mastroleo, R.D. (2010). *The School-Home Connection: Forging Positive Relationships with Parents*. New York. Skyhorse Publishing.
- Petrović-Sočo, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja. *Pedagogijska istraživanja*, 6 (1-2), 123-138. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118104> (20.7.2019.).
- Rogulj, E. (2016), *Kindergartens in digital environments through the website*. Transforming Early Childhood Systems for Future Generations. Seoul. Korea.
- Rogulj, E. (2019). *Digitalne tehnologije u komunikaciji odgojitelja i roditelja* (Doktorska disertacija). Preuzeto s <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10788/> (27.8.2019.).

- Scully, P.A., Barbour, C. i Robert-King, H. (2015). *Families, Schools and Communities: Building Partnerships for Educating Children*. Pearson. Sjedinjene Američke Države.
- Skočić Mihić, S., Blanuša Trošelj, D., Katić, V., (2015). Odgojitelji predškolske djece i savjetodavni rad s roditeljima, *Napredak*, 156(4), 385-400. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/166207> (30.7.2019.).
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči*. Zagreb: Spektar Media.
- Somolanji Tokić, I. i Vukašinović, A., (2018). Virtualne društvene mreže i ostvarivanje partnerstva obitelji i dječjeg vrtića, *Život i škola*, 64(1), 105-116. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/219664> (19.8.2019.).
- Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Rijeka, Ekspres digitalni tisak.
- Tatković, N., Diković, M., Tatković, S. (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Trivette, C. M., Dunst, C. J., i Hamby, D. W. (2010). Influences of Family-Systems Intervention Practices on Parent-Child Interactions and Child Development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30(1), 3–19. Preuzeto s <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0271121410364250> (20.8.2019.).
- Vekić-Kljaić, V. (2018). Izvan okvira u praksi – mogući doprinos društvenih mreža u zajedničkom učenju praktičara. U A. Višnjić Jevtić (Ur), *Zajedno rastemo – redefiniranje prakse i teorije ranoga i predškolskoga odgoja* (str. 318-329). Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Dječji vrtić „Cvrčak” Čakovec.
- Zgrabljic Rotar, N., (2017). Novi mediji digitalnog doba, U Lj. Josić (Ur), *Informacijska tehnologija i mediji 2016* (str. 57-64). Zagreb: Hrvatski studiji.
- Živčić-Bećirević, I. i Smojver-Ažić, S., (2005). Izvori stresa na poslu odgojitelja u dječjim vrtićima, *Psihologijske teme*, 14(2), 3-13. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/11837> (11.7.2019.).

Izjava o samostalnoj izradi završnog rada

Vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam ja, Katarina Hanich samostalno napisala ovaj završni rad pod naslovom „*Tradicionalni i suvremeni oblici komunikacije između odgojitelja i roditelja*“.

POTPIS: _____